

This is the word version of the interview with Mr. Saidmumin Kamolov, Trade Promotion Programme in Tajikistan National Manager, and Mr. Matthias Halder, GTZ Support to SME Project, which was published at top local newspaper "Millat" in March 06, 2008. Scroll down for the scanned copy of this interview.

ҚАДАМ БА ҚАДАМ БА СЎИ РУШД

Чанде пеш шаш корхонаи коркарди мева ва сабзавоти Тоҷикистон аз намоишгоҳи байнулмилалии саноати ғизо ва нӯшока мавсум ба ПродЭкспо – 2008 дар Маскав баргаштанд. ПродЭкспо - бузургтарин намоишгоҳи саноати ғизо ва нӯшока дар хоки собиқ Шӯравӣ мебошад. Дар ПродЭкспо - 2008 ҳудуди дуввуним ҳазор корхонаву ширкатҳои беш аз 60 кишвари қораҳои Аврупову Осиё, Африқову Амрико, Австралия ширкат варзиданд. Иштироки корхонаҳои Тоҷикистон ва ҷойгир кардани стенди махсуси кишвар дар ин намоишгоҳ бо кӯмаки молӣ ва фаннии Маркази байнулмилалии тиҷорат (ИТС) ва Оҷонсии олмонии ҳамкориҳои фаннӣ (GTZ), инчунин саҳми ҳуди корхонаҳо имконпазир гаштааст. Раҳбарони лоиҳаи марбутаи ин созмонҳо Саидмӯмин Камолов (ИТС) ва Маттиас Ҳалдер (GTZ) пас аз бозгашт аз Маскав ҳозир шуданд, то ба чанд суоли "Миллат" посух бигӯянд:

- Агар иҷозат бошад, сӯҳбати худро аз ахбори тозатарин, аз натоиҷи иштирок дар ин намоишгоҳ оғоз бикунем. Оё комёбие дар пайи иштирок дар ин намоишгоҳ ҳосил шудааст? Кӣ оғоз мекунад?

С. Камолов: - Бо иҷозаи ҷаноби Ҳалдер, ташаккур ба нашрияи шумо, ки ба ин мавзӯ таваҷҷӯҳ зоҳир намудед. Дар посух ба суоли Шумо мехоҳам бигӯям, ки комёбии нахустин ин ҳуди иштироки корхонаҳои мо дар ин намоишгоҳи байнулмилалӣ мебошад. Бо иштирок дар чунин намоишгоҳҳо, корхонаҳои мо аз навғониҳои зиёде дар самти фаъолияти худ огоҳ мешаванд ва аз ҷама муҳиммаш, имкони муаррифии маҳсулоти худро дар бозорҳои хориҷӣ пайдо мекунанд. Яъне, дар ҷаҳони имрӯз иштирок дар намоишгоҳҳо як навъи сармоягузорӣ, як навъи таблиғ, як навъи омӯзиш аст. Ва аммо агар аз дастовардҳои мушаххастар ҳарф бизанем, корхонаҳои мо тавонистанд, ки чандин ширкатҳои хориҷиро мутақоид ба ҳамкорӣ бисозанд ва мо чанд тавофуқоти аввалияи ҳамкорие низ бо худ овардем.

М. Ҳалдер: - Ҳақиқатан ҳам, ҳар шаш корхона дар ин самт муваффақиятҳои назаррасеро, то андозае бештар аз интизороти мо, ба даст оварданд. Аммо бояд инро низ таъкид

бикунем, ки ханӯз ҳам мушкилоте зиёде вучуд доранд, масалан, чӣ гуна маҳсулоти тоҷикиро бидуни масрафоти зиёди роҳ, ки фоидаи тиҷорати шуморо ба коми худ мекашад, бифиристонд. Доштани стенди вижа воқеан ҳам нақши боризеро бозид, он ҷо харидорони эҳтимолӣ метавонистанд маҳсулоти моро бубинанд, ламс бикунанд ва таъмашро бичашанд.

- Чаро маҳз Маскав? Чаро тасмим бигирифтед, ки ин қадар маблағро барои намоишгоҳи маҳз Маскав сарф бикунед, на барои мисол намоишгоҳе дар Аврупо ё шояд Амрико, ё Осиёи Ҷанубу Шарқӣ?

М. Ҳалдер: - Русия ва Қазоқистон ҳамонро барои корхонаҳои коркарди мева ва сабзавоти Тоҷикистон чун бозорҳои худӣ мебошанд, ҳарчанд қисми зиёди ин бозорҳо аллакай аз даст дода шудаанд ва ПродЭкспо бо назардошти теъдоди зиёди иштирокчиёнаш аз тамоми ҷаҳон муҳимтарин макони муаррифии маҳсулот ва таблиғи он мебошад. Бозорҳои Осиёи Ҷанубу Шарқӣ низ ҷолибанд, аммо корхонаҳоро лозим меояд, ки корро дар ин замина бояд аз сифр оғоз кунанд. Бо назардошти мавқеи сусти имрӯзаи корхонаҳои Тоҷикистон дар ин бозорҳо, ин ақида ханӯз чандон қобили дастгирӣ нест, дастикам барои аксари ин корхонаҳо.

- Дар мавриди заъфи корхонаҳои мо. Оё фикр намекунад, ки иштирок дар намоишгоҳҳо ва намоиши ин гуна заъфҳои молӣ, истеҳсоли, тарғиботи дар баробари рақибон ба ҷои фоида зарар, яъне таъсири баръакс, таъсири манфӣ намерасонад?

С. Камолов: - Ин бори аввал нест, ки мо корхонаҳои Тоҷикистонро ба ПродЭкспо мебарем ва ҳамон таҷрибаи солҳои кӯҳанро ба инобат гирифта ман гуфта метавонам, ки корхонаҳои мо сол то сол мо рушд меёбанд. Таблиғи беҳтари нодир будани маҳсулоти Тоҷикистон аз нигоҳи тозагии экологӣ ва таъми хуши онҳо ба корхонаҳои мо имкон хоҳад дод, то ҳамкорону шарикон ва харидорони нав сӯи Тоҷикистон дида биандӯзанд. Мо мебинем, ки насли ҷавон ва пӯёи раҳбарон аҳамияти ин гуна чорабиниҳоро мефаҳманд ва аз он ҳадди аксар истифода мебаранд.

М. Ҳалдер: Дар тақвияти гуфтаҳои ҷаноби Камолов метавон бастабандии маҳсулоти корхонаҳои Тоҷикистонро намуна овард. Ба истилоҳ он «банкаҳои маъмулӣ» тадриҷан аз байн рафта истодаанд. Ҳамакнун, шумо метавонед бархе маҳсулоти тоҷикиро дар тетрапак (бастаи коғазӣ) ва ё дар бастаҳои шишагӣ, ки сарпӯши замонавии твист доранд, бубинед. Аз баҳори имсол оғоз ёфтани истеҳсоли банкаҳои твистӣ дар Хуҷандро низ метавон қадами ҷиддӣ дар пешрафти ин соҳа донист. Аммо бо вучуди ин пешравиҳо, корхонаҳои

Тоҷикистон ҳанӯз ҳам дар ин самт то андозае қафо мондаанд. Ва ҳол он ки, бидуни шак, бастабандӣ ва дизайни он дар фуруши маҳсулот нақши муҳим мебозанд.

- Дар мавриди рақибони корхонаҳои Тоҷикистон чӣ гуфта метавонед? Оё танг кардани дӯконҳои онҳо дар бозорҳои хориҷӣ душвор хоҳад буд?

М. Ҳалдер: - Харидорро аз дасти рақиб метавон танҳо бо пешниҳоди маҳсулоти сифатан беҳтар бо нархи арзонтар каша гирифт. Корхонаҳои Тоҷикистон бояд сифати маҳсулот ва бастабандии худро беҳтар намоянд. Барои расидан ба ин мақсад, ашёи хоми хушсифат ва сармоягузори ҷиҳати хариди дастгоҳу таҷҳизоти наву муосир низ лозим аст. Ҳар дуи ин омил бешак боиси боло рафтани хароҷоти истеҳсолот ва арзиши маҳсулот мегардад, ки онро метавон бо роҳи афзоиши ҳаҷми маҳсулот кам намуд. Дар ин маврид ҳаҷми маҳсулот аҳамияти бештар дорад. Корхонаҳои Тоҷикистон бошанд ҳанӯз ба истилоҳ «бозигарони хурд» ҳастанд ва муттаҳидшавии онҳо барои пешрафти ин соҳа дар оянда як амри ноғузир ба назар мерасад.

Назари ҳуди корхонаҳо дар бораи натиҷаи ширкаташон дар ПродЭкспо:

Абдулаҳад Раҳимов, ноибмудир ширкати «Нур»:

«Барои ба роҳ мондани таблиғи маҳсулоти худ дар Маскав тавофуқот бастем, барои коркарди шир таҷҳизот пайдо кардем. Чанд ширкати русӣ ба маҳсулоти мо тавачҷӯҳ зоҳир кард, моҳи оянда намояндохояшон бо ҳадафи шиносӣ ва шояд бастанӣ шартнома ба Тоҷикистон меоянд» .

Фурқат Баҳодиров, мудир корхонаи «Нек»:

«Ба маҳсулоти корхонаи мо тавачҷӯҳи зиёде зоҳир шуд, бо беш аз 25 ширкат тавофуқоти ҳусни ният бастем. Ҳадди ақал ду тарҳи ҳамкорӣ ба миён гузошта шуд».

Лоиҳаи «Дастгирии соҳибкорӣ хурду миёна дар Тоҷикистон», GTZ

«Ҳадафи ин лоиҳа дастгирии соҳибкорӣ хурду миёна бо роҳи мусоидат ҷиҳати рушди бозори хадамоти машваратӣ дар Тоҷикистон мебошад. Феълан, лоиҳа дар баробари фаъолиятҳои зиёде дигар, ба ширкатҳои ходими машваратӣ ва корхонаҳои коркарди мева ва сабзавот ҷиҳати рушди тиҷораташон кӯмакҳо мерасонад. Фаъолияти лоиҳа то соли 2014 ба нақша гирифта шудааст.»

Лоиҳаи «Пешбурди тиҷорат дар Тоҷикистон», ИТС

«Самти аслии фаъолияти лоиҳа - дастгирии соҳаи коркарди мева ва сабзавоти Тоҷикистон, боло бурдани имконоти рақобатпазирии корхонаҳои соҳа ва мусоидат ба боло бурдани иқтидори содироти кишвар дар ин росто мебошад. Лоиҳа аз ҷониби СЕКО маблағгузорӣ шуда, дар ҳоли ҳозир, давраи дуввум ва ниҳоии он дар ҳоли иҷро қарор дорад ва то охири соли 2008 идома хоҳад кард.»

Чанде пеш шаш корхонаи коркарди мева ва сабзавоти кишвар аз намоишгоҳи байналмилалӣ санаоти гизо'ва ишӯқа мавсум ба ПродЭкспо - 2008 дар Маскав баргаштанд. ПродЭкспо - бузургтарин намоишгоҳи санаоти гизо ва ишӯқа дар ҳоли соҳиб Шӯравӣ мебошад. Дар ПродЭкспо - 2008 худуди дувуницум ҳазор корхонаву ширкатҳои беш аз 60 кишварҳои қароқул Аврупоу Осиё, Африқову Амриқо, Австралия ширкат варазданд. Иштироки корхонаҳои Тоҷикистон ва ҷойгир кардани стенди маҳсули кишвар дар ин намоишгоҳ бо кумаки молӣ ва фаннии Маркази байналмилалӣ тижорат (ИТС) ва Оҷонсии олмонии ҳамкорӣ фанӣ (GTZ), инчунин саҳни худӣ корхонаҳои имконилазӣ гаштааст. Раҳбарони дохилӣ марбутан ин созишноқа Саидмуъин Камолов (ИТС) ва Маттиас Халдер (GTZ) пас аз бозгашт аз Маскав ҳозир шуданд, то ба чанд суоли "Миллат" посух бигӯянд:

яъне таъсири баръакс, таъсири манфӣ намерасонад?
С. Камолов: - Ин бори аввал нест, ки мо корхонаҳои Тоҷикистонро ба ПродЭкспо мебарем ва ҳамон таъриби соҳаи қароқул ба инобат гирифта мени гуфта метавонем, ки корхонаҳои мо сол то сол рушд меёбанд. Таблиқи бехтарӣ нодир будани маҳсулоти Тоҷикистон аз ниҳоди тозагии эколоҷӣ ва таъми

шағие, ки сарпуши замонавӣ тивист доранд, бунёд. Аз баҳори имсол оғоз ёфтани истеҳсоли банақшаи тивист дар Хучандро низ метавон қадми қидди дар пешрафти ин соҳа донист. Аммо бо вучуди ин пешраҳо, корхонаҳои Тоҷикистон ҳанӯз ҳам дар ин самт то андозае қаро мондаанд. Ва ҳол он ки, бидуни шак, бастабандӣ ва дизайни он дар фуруши маҳсулоти нақши муҳим мебошад.

ҚАДАМ БА ҚАДАМ БА СҮЙИ РУШД

Корхонаҳои Тоҷикистон дар бузургтарин хурд ҳастанд

- Агар иҷозат бошад, сӯҳбати худро аз аҳбори тозатарин, аз натоҷи иштирок дар ин намоишгоҳ оғоз бикунем. Оё комёбӣ дар пайи иштирок дар ин намоишгоҳ ҳосил шудааст? Кӣ оғоз мекунад?

С. Камолов: - Бо иҷозати ҷаноби Халдер, та-

шуши онҳо ба корхонаҳои мо имкон хоҳад дод, то ҳамкорону шарикон ва харидорони нав сӯи Тоҷикистон дида биандозанд. Мо мегӯем, ки насли ҷавон ва ғуби раҳбарон

- Дар мавриди рақибони корхонаҳои Тоҷикистон ҷи гуфта метавонед? Оё танг кардани дӯкҳои онҳо дар бозорҳои хоричӣ душвор хоҳад буд?

М. Халдер: - Харидорро аз дастӣ рақиб метавон таърибӣ болаш. Иштироки маҳсулоти сифатан бехтар бо иҷро асосан қавилдаи пи-

шақур ба нашрияи шумо, ки ба ин мавзӯ таваҷҷӯҳ зоҳир намуяд. Дар посух ба суоли Шумо мехоҳам бигӯям, ки комёбии нахустин ин худӣ иштироки корхонаҳои мо дар ин намоишгоҳи байналмилалӣ мебошад. Бо иштирок дар чунин намоишгоҳҳо, корхонаҳои мо аз нақшаи инчунин иғозе дар самти баҳоҷони худ оғоз мекунанд ва аз ҳам муҳимам, имкони муаррифӣ маҳсулоти худро дар бозорҳои хоричӣ пайдо мекунанд. Яъне, дар ҷаноби имруза иштироки дар намоишгоҳҳо як навъи сармолагузори, як навъи таблиғ, як навъи омузиш аст. Ва аммо агар аз дастовараҳои мушаррафтар ҳарф бизанем, корхонаҳои мо тавонистанд, ки чандин ширкатҳои хоричиро мутақид ба ҳамкорӣ бисозанд ва мо чанд тавофуқи аввалини ҳамкорӣ низ бо худ овардем.

М. Халдер: - Ҳақиқатан ҳам, ҳар шаш корхона дар ин самт муваффақиқтарин назаррасеро, то андозае бештар аз интизороти мо, ба даст оварданд. Аммо бо инро низ таъкид бикунем, ки ҳанӯз ҳам мушкоти зинде вучуд доранд, масалан, ҷи гуна маҳсулоти тоҷиқиро бидуни масрафоти зиёди роҳ, ки фонди тижорати шуморо ба қоси худ мекӯшад, бифирӯшад. Дошта-нин стенди вижа воқеан ҳам нақши барқарор бошад, он ҳо харидорони эҳтимоӣ метавонистанд маҳсулоти моро бу-

бинанд, ланс бикунанд ва таъмиро бинашанд.
Чаро маҳз Маскав? Чаро тасмни гирифтад, ки ин қарар мублагро барои намоишгоҳи маҳз Маскав сарф бикунед, на барои мисол намоишгоҳе дар Аврупо ё шояд Амриқо, ё Осиёи Ҷануби Шарқӣ?
М. Халдер: - Русия ва Қазоқистон ҳамонӣ барои корхонаҳои коркарди мева ва сабзавоти Тоҷикистон: ҷун бозорҳои худӣ мебошанд, ҳарчанд ҳисси зинди ин бозорҳо аллақай аз даст дода шудаанд ва ПродЭкспо бо назардошти таъриди зинди иштирокчиёнаш аз тасмни ҷаноби муаррифӣ маҳсулоти мо маҳсулоти маҳсулоти табғили он мебошад. Бозорҳои Осиёи Ҷануби Шарқӣ низ қолибанд, аммо корхонаҳои лозим меояд, ки корро дар ин замина бояд аз сифр оғоз кунанд. Бо назардошти мақсади сусти имрузгари қорхонаҳои Тоҷикистон ин бозорҳо, ин ақида ҳанӯз дар ин қаблӣ дастгирӣ нест, дастикам барои асарии ин корхонаҳо.

- Дар мавриди таъғии корхонаҳои мо, оё фирмӣ намоишгоҳ, ки иштирок дар намоишгоҳҳо ва намоишҳои гуна таъғии молӣ, истеҳсолий, тарғиботӣ дар баробари рақибон ба ҷои фоқид зарар

муна овард. Ба истилоҳи он «банақшаи маъмулий» тадриҷан аз бали рафта истодаанд. Ҳамончун, шумо метавонед бархе маҳсулоти тоҷиқиро дар тетрапак (бастаи қоғазӣ) ва ё дар бастаҳои ши-

тарҳҳои арзонӣ нақшаи пирфт. Корхонаҳои Тоҷикистон боид сифати маҳсулоти ва ба баҳоҷони худро бектар намоишанд. Барои расидан ба ин мақсад, ашви хоми хошиқат аз сармоягузори қидди хариди дастқоти таъғиоти наву муоарро лозим аст. Ҳар думин солим бешақоси бо рафтаи харидоти истеҳролот ва арзиши маҳсулоти метарғид, ки онҳо метавон бо роқи ақраши хариди маҳсулоти кам намуд. Дар ин маврид ҳаққи маҳсулоти ақраши бештар дорад. Корхонаҳои Тоҷикистон ҳанӯз ба истилоҳ «бонақшаи маҳсулоти худ» ҳастанд ва муттақид-шавии онҳо барои пешрафти ин соҳа дар оянда як афси нотауэр ба назар мерасад.

Назари худӣ корхонаҳо аз бораи нақиҷал ширкатҳои дар ПродЭкспо:
Абдулҳад Раҳимов, нақбамӯли ширкати «Нур»:

«Барои ба роҳ мондани тағлиқи маҳсулоти худ дар Маскав тавофуқи бастем, барои коркарди шӯро таҷриқот пайдо кардем. Чанд ширкати русӣ ба маҳсулоти мо таваҷҷӯҳ зоҳир кард, моӣ оянда намоишгоҳҳои бо ҳадафи шиносӣ ва шояд бастани шартнома ба Тоҷикистон мекӯнем.»

Фурқат Билоқиров, милдари корхонаи «Некс»:
«Ба маҳсулоти қорхонаи мо таваҷҷӯҳи зиёде зоҳир шуд, бо беш аз 25 ширкати тавофуқи хусни ният бастем. Ҳади ақла ду тарҷи ҳамкорӣ ба мӣни ғузошта шуд.»

Лоқад «Дастгирӣи соҳибқори қорд миёна дар Тоҷикистон» GTZ
«Ҳадафи ин лоқад дастгирӣи соҳибқори қорд миёна бо роқи мусоидат ҷидати рушди бозори қадмоти машваратӣ дар Тоҷикистон мебошад. Феълан, лоқад дар баробари фаъолиятҳои зинди дигар, ба ширкатҳои ходими машваратӣ ва қорхонаҳои қоркарди мева ва сабзавот ҷидати рушди тижоратон қумакро мерасонад. Фаъолияти лоқад то соли 2014 ба нақша гирифта шудааст.»

Лоқад «Пешрафти тижорат дар Тоҷикистон» ИТС
«Самти зинди фаъолияти лоқад - дастгирӣи соҳаи қоркарди мева ва сабзавоти Тоҷикистон, боло бурдани имконоти рақобатпазирии қорхонаҳои соҳа ва мусоидат ба боло бурдани иқтидори содироти кишвар дар ин росто мебошад. Лоқад аз ҷониби СЕКО маблағгузори шуда, дар ҳоли ҳозир, давраи дувуми ва ниҳоии он дар ҳоли иҷро қарор дорад ва то охири соли 2008 идома хоҳад кард.»